

**СУТНІСНЕ ВИДОВИЙ ПОДІЛ ЗАХОДІВ ДЕРЖАВНОГО
ПРИМУСУ, ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ І ПОКА-
РАННЯ ТА ПРАВООПОРУШЕНЬ**

УДК 342.95

Актуальність теми полягає у тому, що співвідношення адміністративного та інших видів державного примусу, їх класифікація, а також сутність і співвідношення адміністративного проступку та відповідальності з іншими видами правопорушень та юридичної відповідальності відносяться до одвічно дискусійних і досі достатньо невирішених питань науки адміністративного права та процесу та інших суміжних юридичних наук.

Стан наукової розробки проблеми. Формально даній проблемі присвячено низку фундаментальних досліджень, зокрема, В.К. Колпакова [4], А.Т. Комзюк [1; 5], О.С. Луньова [7], М.С. Малєїна [8], В.Н. Ульянової [11] та ін., які, однак, не привели до розробки міждисциплінарного ступеневого сутнісного видового поділу таких взаємопов'язаних між собою адміністративістських категорій (понять), як, з однієї сторони, „адміністративний та інші види державного примусу”, з другої - „адміністративна та інші види юридичної відповідальності і покарання” і, з третьої сторони, - „злочин та адміністративний і інші види проступків”. Поряд з цим з'явилися й супутні концепції Т.О. Коросташової та О.С.Тунтули про межі відносної та абсолютної свободи правомірної поведінки, про сутність конституційного судочинства та процедури за чинним КАС України [3] та ін. [2, с. 177-190; 9, с. 53; 12, с. 99-102 та ін.], що дозволяє автору запропонувати ступеневий сутнісний видовий поділ державного примусу, юридичної відповідальності і покарання, а також правопорушень в якості доктринальних і законодавчих передумов докорінного реформування адміністративного права і процесу.

Мета і завдання даної публікації й полягають в обґрунтуванні та оприлюдненні авторського варіанту ступеневого сутнісного видового поділу адміністративного примусу, відповідальності і покарання, а також правопорушень.

Основний матеріал. Дослідження генези становлення і розвитку дискусії з приводу розмежування злочинів та інших правопорушень дозволяє виділити три основні концепції: а) суспільної небезпеки всіх правопорушень (Я.М. Брайнін, І.П. Голосніченко, Є.В. Додін, Л.В. Коваль, В.К. Колпаков, О.С. Луньов, В.Г. Макашвілі, Д.М. Овсянко, О.І.

Остапенко, С.Г. Стеценко, В.С. Стефанюк, М.С. Таганцев, А.Н. Трайнін, Т.В. Церетелі, М.Д. Шаргородський, О.Ф. Шишов та ін.); б) одночасно суспільної небезпеки і суспільної шкідливості всіх правопорушень (Ю.П. Битяк, В.В. Зуй, М.С. Малєїн та ін.); в) суспільної шкідливості всіх правопорушень (А.Р. Біла, С.Л. Лисенков, В.С. Ковальський, А.М. Колодій, О.Д. Тихомиров та ін.); г) суспільної небезпеки лише злочинів і суспільної шкідливості інших правопорушень (С.С. Алексєєв, А. Ангелов, Д.Н. Бахрах, А.Б. Венгеров, В.А. Власов, Н.Д. Дурманов, А.П. Ключніченко, Г.І. Петров, І.С. Самощенко, О.М. Якуба та ін.), коли лише остання з концепцій не розмиває кількісну межу між такого роду діяннями і проступками.

У той же час, сутність концепції суспільної небезпечності злочинів доцільне удосконалити у такий спосіб. Будь-яке порушення передбаченого законодавством права (можливості користування певними благами), інтересу (причетності до такого роду можливостей інших осіб) чи обов'язку (виконання певного припису) фізичної або юридичної особи чи держави завдає суспільству значної шкоди, перетворюючи це діяння у шкідливе для суспільства (проступок, парাপроступок), а коли така шкода досягає межі суттєвої, діяння об'єктивно переростає у небезпечне для суспільства (злочин, паразлочин). Звідси, всі правопорушення (порушення права, інтересу, обов'язку) завдають значної шкоди фізичній чи юридичній особі або державі (суспільству), а тому є шкодочинними, а коли дана шкода сягає ступеню суттєвої і у наслідок цього такі наслідки стають суспільне небезпечними (для нормального функціонування держави у цілому) діяння з певного виду проступку переростає у злочин.

Рецидив проступку у наслідок посилення асоціальної спрямованості протиправної поведінки винної особи збільшує рівень сумативної шкоди, завданої безпеці нормального функціонування держави, яка може сягати при певному рецидиві проступку (повторного чи третього та ін. протягом 24 місяців) суттєвої, тобто зростання наслідків даного рецидивного діяння до рівня суспільне небезпечних та переростання самого діяння у злочин.

Якісну межу між злочином і проступком чи його певним рецидивом має встановлювати лише парламент у формі закону (в порядку виключного делегування законодавчої функції – й органи місцевого самоврядування) і, головне, на підставі об'єктивного визначення як кількісного рівня суттєвої шкоди різних видів (фізичної, матеріальної, моральної), так й фактичної наявності даного рівня шкоди при якісному визнанні певного виду проступку чи його рецидиву злочином або навпаки.

В основі розмежування правомірного діяння і правопорушення має бути запропоноване Т.О. Коросташовою та О.С. Тунтулою визначення меж відносної свободи правомірного діяння фізичної чи юридичної особи або держави, які закінчуються там, де починається порушення передбаченого законодавством суб'єктивного права, інтересу чи обов'язку іншої фізичної або юридичної особи чи держави (суспільства), і де відсутні обставини, що виключають суспільну небезпеку чи суспільну шкоду наслідків такого роду діяння (необхідна оборона, уявна оборона, крайня необхідність та ін.). Межі абсолютної свободи стосуються природних прав, інтересів та обов'язків фізичної чи юридичної особи або держави і має розглядатися як певний важіль впливу на останню у контексті переведення всіх природних прав, інтересів та обов'язків в суб'єктивні, передбачені чинним законодавством [2, с. 178; 9, с. 53 та ін.].

Розгляд дискусії навколо правової природи видання суб'єктами владних повноважень неправомірних актів, коли ще наприкінці XIX ст. И.Т. Тарасов, початку XIX ст. В.М. Гессен, В.В. Ивановський та ін., потім М.Д. Загряжков і ще пізніше С.С. Алексєєв, Д.Н. Бахрах, А.Р. Біла, Є.Б. Кубко, А.Б. Венгеров, І.А. Іванніков, Т.О. Коломоєць, І.С. Самощенко, О.Ф. Скакун, В.А. Юсупов та ін., у тому числі й автори КАС України, виводять такого роду діяння поза межі правопорушень, дозволив підтримати Т.О. Коросташову та О.С. Тунтулу із об'єднання даного судочинства під юрисдикцією Конституційного судочинства України, яке має проводитися на підставі базисноатиделіктного „Конституційного кодексу України” (замість Основного закону [6], низки конституційних законів), системі (біля 50-ти) регулятивних кодексів і законів та процедурного „Кодексу Конституційного судочинства України” - замість Регламенту Конституційного Суду України [11], закону про цей суд [12] і КАС України [3].

Т.О. Коросташова вважає, що конституційний обов'язок держави утвердити і забезпечити права і свободи людини також може підвести під чинну конституційну юрисдикцію будь-яке оскарження дій, рішень та правових актів суб'єктів владних повноважень, порушення якими вимог Основного чи поточного закону має бути підставою, залежно від суті діяння і при відсутності обставин, що виключають протиправність, для притягнення винного до антикримінальної або адміністративної чи за наявності відносин підлеглості дисциплінарної відповідальності із супутнім добровільним або позовним відшкодуванням майнової чи моральної шкоди. Звідси, конституційних правопорушень і відповідальності практично немає і дане об'єднане судочинство має супутній ха-

рактер із встановлення непрямої лише такого роду діянь, рішень та правових актів, а цивільне і арбітражне – переважно супутній із відшкодування шкоди та іноді й основний із подолання майнових проступків (деліктів) [2, с. 178; 12, с. 99-100 та ін.].

З'ясування сутності одвічної дискусії з приводу співвідношення дисциплінарного та адміністративного проступку, коли Ю.П. Битяк, Ю.А. Ведерніков, О.А. Кириченко, Д.М. Овсянко, С.Г. Стеценко та ін. вважають, що дисциплінарний проступок має бути під юрисдикцією лише трудового права; переважна більшість адміністративістів (В.Б. Авер'янов, А.Р. Біла, Т.О. Гуржій, В.Л. Коваль, Д.М. Лук'янець, Н.С. Таганцев, В.С. Стефанюк та ін.) – як трудового, так й адміністративного права, а І.П. Голосніченко, В.В. Зуй, С.С. Алексєєв, А.Б. Венгеров, Б.Н. Габричидзе, В.К. Колпаков, В.В. Копейчиков, В.О. Котюк, І.С. Самощенко, О.Ф. Скакун, З.В. Трофімова, А.М. Шульга та ін. – займають суперечливу позицію або уникають даної дискусії, Є.В. Кириленко вважає неприйнятною точку зору В.Б. Авер'янова, Ю.П. Битяка, В.В. Богуцького, І.П. Голосніченка, В.В. Зуй, Г.Б. Клименка, Ю.М. Козлова, С.О. Мосьондз, С.Г. Стеценка та ін., у тому числі й авторів проекту концепції реформи адміністративного права, із охоплення відношень усередині юридичної особи предметом даної науки. Логічно ж ці відносини та повний обсяг регулювання відносин дисциплінарного проступку і відповідальності об'єднати під юрисдикцією базисноантиделіктної юридичної науки „Трудова галузь права України” (семантично точніше - „Внутрішньо організаційна галузь права України”) і „Трудового кодексу України” і процедурної юридичної науки „Трудове судочинство України” і „Кодексу трудового судочинства України”.

На підставі викладеного Є.В. Кириленко пропонує такий варіант ступеневого сутнісного видового поділу правопорушень: 1. Суспільне небезпечні діяння, які, у свою чергу, можуть бути поділені на: 1.1. Злочини (діяння, що мають всі елементи складу правопорушення). 1.2. Паразлощини (за наявності неосудної чи обмежено осудної особи; особи, яка не досягла одинадцятирічного віку або віку антикримінальної відповідальності). 2. Суспільне шкідливі діяння - проступки і парাপроступки (за наявності аналогічно неналежних суб'єктів), де залежно від характеру врегульованих правом суспільних відносин виділяють: 2.1. Адміністративні. 2.2. Дисциплінарні. 2.3. Цивільні. 2.4. Арбітражні (господарські).

Розглянувши варіацію поглядів на сутність і видовий поділ державного та адміністративного примусу і не погоджуючись із твердженням А.Т. Комзюк [1, с. 413] та ін., що інші, окрім адміністративного, види примусу практично збігаються із видом юридичної відповідальності,

Є.В. Кириленко дійшов висновку про те, що існування адміністративного та інших видів державного примусу обумовлене поняттям права (базисної категорії юриспруденції) як загально обов'язкових правил поведінки, що встановлені уповноваженими державними органами, виконання яких підтримується державним примусом з метою забезпечення належного проведення правозастосовчого та антиделіктного напрямків юридичної діяльності, у силу чого державний примус (базовий прояв), відповідальність (родовий) та покарання (видовий) повинні мати єдиний сутнісне видовий поділ на антикримінальні, адміністративні, дисциплінарні, цивільні і арбітражні, а державний примус у частині забезпечення конституційного судочинства – й конституційний.

Враховання відповідних положень концепцій Ю.О. Ланцедової, Ю.Д. Ткача і О.С. Тунтули дає підстави Є.В. Кириленку запропонувати ступеневий сутнісне видовий поділ заходів державного примусу, коли залежно від сфери антиделіктного застосування (у боротьбі власне з яким правопорушенням застосовується), доцільно розрізнити конституційний, антикримінальний, адміністративний, дисциплінарний, цивільний та арбітражний примус, із подальшою деталізацією адміністративного примусу (що потребує всеохоплюючої кодифікації) на: 1. Попереджувальний. 2. Виявляючий (пошуковий, розшуковий, у тому числі розвідувальний, контррозвідувальний). 3. Припиняючий. 4. Отримуючий [де-факто процесуальні і парапроцесуальні (гласні позапроцесуальні) дії та негласні заходи, що мають на меті отримання від особистісних і за допомогою речових джерел антиделіктних відомостей, у т.ч. доказів, із допоміжною роллю парапросуальних дій і негласних заходів]. 5. Дотримуючий (де-юре процесуальні і парапроцесуальні дії та негласні заходи, метою яких є дотримання процедури адміністративного судочинства). 6. Виконавчий. 6.1. Процедурний. 6.2. Відповідальність: 6.2.1. Покарання. 6.2.2. Примусові заходи виховного характеру (щодо неповнолітніх понад 16-ти років). 6.2.3. Попереджувально-виховні заходи (неповнолітніх до 16-ти років). 6.2.4. Примусові заходи медичного характеру (неосудних, обмежено осудних осіб). 6.2.5. Примусове лікування (наркотичне, алкогольне, токсичне, інше-залежне осіб). 6.2.6. Судимість (зберігає негативні наслідки до її зняття чи погашення і згадування про судимість після цього є злочинним: перевищення службових повноважень, наклеп).

Антикримінальний примус як історично обумовлений прототип має аналогічний поділ, а саме: 1. Попереджувальний. 2. Виявляючий (пошуковий, розшуковий, у тому числі розвідувальний, контррозвідувальний). 3. Припиняючий. 4. Отримуючий [де-факто процесуальні і

парапроцесуальні (гласні позапроцесуальні) дії та негласні заходи, що мають на меті отримання від особистісних і за допомогою речових джерел антикримінальних відомостей, у т.ч. доказів, із допоміжною роллю парапросуальних дій і негласних заходів]. 5. Дотримуючий (де-юре процесуальні і парапроцесуальні дії та негласні заходи, метою яких є дотримання процедури антикримінального судочинства). 6. Виконавчий. 6.1. Процедурний. 6.2. Відповідальність: 6.2.1. Покарання. 6.2.2. Примусові заходи виховного характеру (щодо неповнолітніх від 11 років і до віку антикримінальної відповідальності). 6.2.3. Попереджувально-виховні заходи (неповнолітніх до 11-ти років). 6.2.4. Примусові заходи медичного характеру (неосудних, обмежено осудних осіб). 6.2.5. Примусове лікування (наркотичне, алкогольне, токсичне, інше-залежне осіб). 6.2.6. Нагляд (так званий адміністративний нагляд). 6.2.7. Судимість.

Деталізація інших видів державного примусу доцільна в окремому дослідженні.

Висновки. Запропонований ступеневий сутнісне видовий поділ адміністративного та іншого державного примусу, адміністративної та іншої юридичної відповідальності і покарання, а також правопорушень дає підстави Є.В. Кириленку підтримати вузьке розуміння адміністративного права та процесу у напрямки появи „очищених” базисноантиделіктної Конституційної, Трудової (яка має об'єднати всі внутрішньо організаційні правовідносини) та Адміністративної галузі права України, процедурного Конституційного (яке має охопити й чинну процедуру за КАС України), Адміністративного і Трудового судочинства України, а Т.О. Коросташовій та О.С. Тунтулі визнати своєчасним уточнення меж абсолютної та відносної правомірної поведінки, а також концепції об'єднаного Конституційного судочинства України, яке має здійснювати Конституційна судова палата Верховного та обласних (а не апеляційних) судів, відповідна спеціалізація суддів нижньої судової ланки.

1. Адміністративне право України. Академічний курс: Підручник. - У 2 т. - Т. 1: Загальна частина / Ред. кол. В.Б. Авер'янов (голова) та ін. - К.: Юрид. думка, 2004. - 584 с.

2. Кириленко Є.В. Доктринальні та законодавчі передумови докорінного реформування адміністративного права і судочинства та регулятивних наук: [навч. посібник] / Кириленко Є. В., Коросташова Т. О., Тунтула О. С. ; за наук. ред. проф. Кириченка О. А. - Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2011. - 620 с.

3. Кодекс адміністративного судочинства України: від 06.07.2005 р., № 2747-IV // Відомості Верховної Ради України (ВВР). - 2005. - № 35-36, № 37. - Ст. 446, з наст. змінами.

4. Колпаков В. К. Адміністративно-деліктний правовий феномен : Монографія / В.К. Колпаков. – К.: Юрінком Інтер, 2004. – 528 с.

5. Комзюк А.Т. Заходи адміністративного примусу в правоохоронній діяльності міліції України: Автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: спец. 12.00.07 / А.Т. Комзюк; Нац. ун-т вн. справ МВС України. - Харків, 2002. - 37 с.

6. Конституція України: від 28.06.1996 р., № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1996. – № 30. – Ст. 141.

7. Лунев А.С. Административная ответственность за правонарушения / А.С. Лунев. - М.: Госюриздат, 1961. - 187 с.

8. Малейн Н.С. Правонарушение: понятие, причины, ответственность / Н.С. Малейн. - М.: Юрид. лит., 1985. - 192 с.

9. Новітня концепція реформування судової влади України: Навч. посібник / Є.В. Кириленко, С.А. Кириченко, Т.О. Коросташова та ін.; за наук. ред. О.А. Кириченка. – Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2010. – 60 с.

10. Про Конституційний Суд України. Закон України: від 16.10.1996 р., № 422/96-ВР // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1996. – № 49. – Ст. 272, з наст. змінами.

11. Про Регламент Конституційного Суду України. Рішення Конституційного Суду України: від 05.03.1997 р., № 15-рп/1997, в ред. Рішення Конституційного Суду України: від 24.12.2009 р., № 17-р/2009 / doc_137131 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=v001z710-97>

12. Тунтула О.С. Сутність і класифікація де-факто процесуальних дій та форми представлення, оцінки і використання доказів в антикримінальному судочинстві: [навч. посібник] В 2 т. / [Тунтула О.С., Кириленко Є.В., Коросташова Т.О.; за наук. ред. проф. О.А. Кириченка]. - Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2011. - Т. 1: Основна частина. – 2011. - 124 с.

13. Ульянова В.Н. Проблемы и основные направления совершенствования законодательства об административной ответственности: Дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.02 / В.Н. Ульянова. – Саратов, 1997. - 210 с.

Кириленко Є.В., Коросташова Т.О., Тунтула О.С. Сутнісне видовий поділ заходів державного примусу, юридичної відповідальності і покарання та правопорушень

Запропоновано сутнісне видовий поділ державного примусу та окремо адміністративного та антикримінального примусу, а також правопорушень на злочини (паразлочини) і проступки (парапроступки).

Ключові слова: державний примус адміністративна відповідальність, юридичні покарання, правопорушення

Кириленко Е..В., Коросташова Т.А., Тунтула А.С. Сущностное видовое деление мер государственного принуждения, юридической ответственности и наказания, а также правонарушений

Предложено сущностное видовое деление государственного принуждения и отдельно административного и антикриминального принуждения, а также правонарушений на преступления (парাপреступления) и проступки (парапроступки).

Ключевые слова: государственное принуждение, административная ответственность юридические наказания, правонарушения

Kirilenko Yev.V., Korostashova T.A., Tuntula A.S. The Essence specific division of measures of state compulsion, legal responsibility and punishment and offences

The essence specific division of state compulsion and separately administrative and anticriminal compulsion, and also offences on crimes (paracrimes) and misconducts (paramisconducts) is offered.

Keywords: state compulsion, administrative responsibility, legal punishments, offences

Луцький І.М.

АНТИЧНА ФІЛОСОФІЯ ЯК ПОЧАТОК УСВІДОМЛЕННЯ ІСНУВАННЯ ТВОРЦЯ ВСЕСВІТУ

УДК 1 (091) «652»

Актуальною проблемою як минулого так і сьогодення залишається проблема вибору варіантів поведінки щодо пошуків шляхів розвитку як нашої держави так і людства в цілому. Особливої уваги заслуговує новий підхід до вивчення основних джерел саморозвитку суспільства спираючись на здобутки та ідеали минулого.

Метою дослідження виступає розкриття сутності етапу античної філософії та пошук в його тодішніх концепціях істинних християнських витоків та ідеалів до яких крокувало людство в своєму розвитку.

Завданням дослідження є аналіз античної філософії через характеристику грецького та римського періодів розвитку мислення людства на теренах сучасної Європи.

Для того, щоб визначити сутність розвитку шляхів та підходів розуміння сутності існування людини доцільно звернути пристальну увагу до античної філософії, яка охоплює більш ніж тисячолітній період із VI ст. до н. є. до VI ст. н. є. Саме вона зародилася в стародавньогрецьких полісах (містах-державках) демократичної орієнтації і змістом, методами і метою відрізнялася від східних способів філософствування, міфологічного пояснення світу, притаманного ранній античній культурі. Формування філософського погляду на світ підготовлено стародавньогрецькою літературою, культурою (творами Гомера, Гесіода, гномічних поетів), де ставилися питання про місце і роль людини у всесвіті, формувалися навички встановлення мотивів (причин) дій, а художні образи структурувалися відповідно до почуття гармонії, пропорцій та міри. Рання грецька філософія використовує фантастичні образи й метафоричну мову міфології. Але якщо для міфу образ світу й справжній світ віддільні, нічим не відрізнялись і, відповідно, порівняні, то філософія формулює як свою основну мету: прагнення до істини, чисте й безкорисливе бажання наблизитися до неї. Володіння повною і визначеною істиною, за античною традицією, вважалося можливим лише для богів.